

SAKAT VE ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİKLER

Yrd.Doç.Dr.Ali ÇİMAT

Muğla Üniversitesi İ.İ.B.F.-Muğla Üniversitesi MYO

Öğr.Gör.Dr.Derya YAYMAN

Muğla Üniversitesi İ.İ.B.F.-Muğla Üniversitesi MYO

1. GİRİŞ

En gelişmiş canlı olarak tanımlanan insan, doğuştan veya sonradan meydana gelen nedenlerle sahip olduğu bazı organlarını ve melekelerini tam anlamıyla normal bir şekilde kullanamayabilir.Çeşitli zihinsel ve bedensel engelleri olabilir. Bu engeller doğumla ya da doğumdan sonra ortaya çıkabilir. Hatta normal olarak yaşamını devam ettiren bizler her an engelli duruma düşebiliriz. Öyle ise ; vücudunda bulunan organlarını çeşitli nedenlerle eksik kullanan veya kullanamayan, yoksunluğu olan kişilere, ENGELLİ diyebiliriz. Engellileri; Zihinsel Engelliler, Bedensel Engelliler, İşitme Engelliler, Görme Engelliler gibi gruplar halinde sınıflandırabiliriz.

Engellilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi anayasal açıdan güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 61' inci maddesinde, Devletin, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına uyumlarını sağlayıcı tedbirleri alacağı, bu amaçla gerekli teşkilat ve tesisleri kuracağı veya kurulmasını sağlayacağı belirtilmiştir.¹

Kanunlarımız sakat ve özürllülere yönelik pek çok teşvikle donatılmıştır. Bu teşvik-leri aşağıdaki gibi maddeleştirebiliriz;

- Gelir Vergisi indirimi vasıtasıyla vergi indiriminden yararlanırlar.
- Motorlu Taşıtlar Vergisi istisnasından yararlanırlar.
- İthal edilecek özel tertibatlı olarak imal edilmiş araç ve diğer eşya ile ilgili olarak Gümrük Vergisinden muaf tutulurlar.

¹ Levent GENÇYÜREK; "Engellilere Taşıt Alımında Sağlanan Kolaylıklar - I", Yaklaşım Dergisi, S:146 (Şubat 2005), s.36.

- Sosyal Güvenlik Kurumlarında Bağ-Kur hariç olmak üzere (SSK, Emekli Sandığı) iyileştirme hükümleri sayesinde engelsiz sigortalılara nazaran daha erken emekli olma imkanından faydalanırlar.
- Devlet Demir Yolları ile seyahat etmesi ve özür oranının % 40 veya üstü olması halinde % 50 indirimden faydalanabilirler.
- Havayolları ile seyahat etmesi ve özür oranının % 50 veya üstü olması halinde % 40 indirimden yararlanabilirler.
- Yerel Yönetimlerin alacağı kararlar ile belediye otobüslerinden ücretsiz ya da indirimli yararlanabilirler.
- Sinema, Tiyatro vb. faaliyetler için ödeyeceği ücretlere indirim uygulanır.
- Telsim ve Turkcell tarafından % 40 indirim uygulanmaktadır.
- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında çeşitli sosyal ve maddi yardımlardan faydalanabilirler.
- Trafik akışını engellemek koşuluyla park etmeye elverişli alanlara araç park edebilirler.
- (Özürlü Kimlik Belgesini aracın ön yüzüne, görünecek şekilde asmaları gerekmektedir.)
- 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması”nı öngören kanuna göre; en az 18 yaşını doldurmuş, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettireme

yecek şekilde malul ya da en az % 40 sakat olanlara , Bütçe Kanunu ile tespit edilecek miktarda aylık bağlanır ve sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanır.

- 1475 sayılı İş Kanunu’nun 25’inci maddesine göre 50 ve üzerinde işçi çalıştıran işyerlerine belli oranlarda engelli işçi çalıştırmak zorunluluğu ile engellilere istihdam olanakları sağlanır.

Bu çalışmada, belirttiğimiz engellilere tanınan mali hakları, ayrıntılarıyla ele alacağız.

ENGELLİLERE TANINAN VERGİSEL AVANTAJLAR

Engellilere sağlanan vergisel avantajları; sakatlık indirimi müessesesi ile engellilere sağlanan gelir vergisi indirimi, özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu, engellilere araç alımında sağlanan vergi indirimi, gümrük kanununda yer alan gümrük vergisi muafiyeti ve 2022 sayılı “65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Kanunu’na göre; muhtaç, güçsüz, kimsesiz ve engelli vatandaşlara aylık bağlanması ile ilgili düzenleme olarak beş başlık altında inceleyebiliriz.

A- SAKATLIK İNDİRİMİ MÜESSESESİ İLE ENGELLİLERE SAĞLANAN GELİR VERGİSİ İNDİRİMİ

Sakatlık indirimi uygulaması, vergiye tabi kazançtan kanunla belirlenen tutarda indirim yapılarak vergi matrahının azalmasını sağlayan bir vergi

istisnasıdır. G.V.K.'nun 31' inci maddesinin 2 no'lu bendinde gerçek ücretlerin vergilendirilmesinde uygulanacak olan sakatlık indirimi ile ilgili esaslar düzenlenmiştir. **Sakatlık İndiriminden Yararlanacak Hizmet Erbabının Sakatlık Derecelerinin Tespit Şekli İle Uygulanması Hakkında Yönetmelik** 28.04.1981 tarih ve 17324 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4369 sayılı Kanun'un 46' ncı maddesiyle G.V.K.' nun 89' uncu maddesine eklenen 3 no' lu bent ile sakatlık indirimi uygulamasının kapsamı genişletilmiştir.² Yapılan düzenlemeye göre, **“mesleki faaliyet icra eden veya basit usulde vergilendirilenlerden tüccar ve ücretli durumuna girmeksizin yapılan imalat, tamirat ve küçük sanat işleriyle uğraşan özür- lülerin gelir vergisi matrahına esas kazançlarına, G.V.K.'nun 31'inci maddesinin 2 no'lu bendinde yer alan esaslara göre hesaplanan yıllık indirim uygulanır. Bu indirim, bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişi bulunan serbest meslek erbabı ve ücret geliri elde edenler için de uygulanır.”**

Sakatlık indirimi, basit usule tabi mükelleflerin bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişilere uygulanmamaktadır. Gelir Vergisi Kanununun 31'inci mad-

desine göre; çalışma gücünün asgarî % 80' ini kaybetmiş bulunan hizmet erbabı birinci derece sakat, asgarî % 60' ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ikinci derece sakat, asgarî % 40'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ise üçüncü derece sakat sayılır ve aşağıda sakatlık dereceleri itibariyle belirlenen aylık tutarlar, hizmet erbabının ücretinden indirilir.

Sakatlık indirimi;

- Birinci derece sakatlar için 480 YTL,
- İkinci derece sakatlar için 240 YTL ,
- Üçüncü derece sakatlar için 120 YTL.³

Sakatlık derecelerinin tespit şekli ile uygulamaya ilişkin esas ve usuller Maliye, Sağlık ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlıklarınca bu konuda müştereken hazırlanacak bir yönetmelik ile belirlenir.

Daha önce sakatlık indirimi, özel indirim tutarının dereceler itibariyle belli katları alınmak suretiyle hesaplanırken, yeni düzenleme ile bu tespit şekli vazgeçilmiş , her derece için aylık olarak tespit edilen maktu hadler esas alınarak yıllık indirim tutarlarının hesaplanması şekline geçilmiştir.

Basit usulde vergilendirilen mükellefler, sakatlık derecelerine göre belirlenen aylık tutarları yıllık olarak belirlemek suretiyle verecekleri yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilen

² Naci AĞBAL; “Sakatlık İndirimi Uygulaması”,

Erişim: <http://yaklasim.com/mevzuat/dergi/-makaleler/2003.1965.htm>.

³ Erişim: <http://www.yaklasim.com.tr>

ticari kazançları üzerinden indireceklerdir.⁴

Sakatlık derecelerine göre tespit edilecek indirimler, hizmet erbabının ücretinden indirilir.

B- ÖZÜRLÜ VE ESKİ HÜKÜMLÜ ÇALIŞTIRMA ZORUNLULUĞU

50 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran işverenler, çalıştırdıkları işçi sayısının % 6 'sı oranında özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırmak zorundadırlar. İşverenler, çalıştırdıkları işçi sayısının yüzde 6'sı oranında özürlüyü, eski hükümlüyü ve terör mağdurun mesleklerine, bedensel, zihinsel ve ruhsal durumlarına uygun işlerde çalıştırmak zorundadırlar.⁵

Ancak yurt güvenliği ile ilgili mal veya hizmet üreten işyerleri ile öğrenci yurtları ve eğitim kurumları kapsam dışındadır. Bu tür yerler, Milli Savunma, İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarının görüşü alınarak Türkiye İş Kurumu tarafından belirlenmektedir⁶.

İşverenlerin özürlü ve eski hükümlü çalıştırma yükümlülükleri 4857 sayılı İş Kanununun 30'uncu maddesinde, terör mağduru çalıştırma yükümlülükleri ise 2713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa 4131 sayılı Kanunla ekle-

nen Ek 1 'inci maddede düzenlenmiştir. 4857 sayılı Kanunun 30'uncu maddesi kapsamına giren işyerlerinde oranlar; kamu işyerlerinde özürllüler için % 4, eski hükümlüler için % 2 olarak; özel sektör işyerlerinde özürllüler için % 3, eski hükümlüler için % 1, terör mağdurları için de % 1 olarak belirlenmiştir. Özel sektör işyerlerinde kalan % 1'lik oran, işverenlerin tercihine göre, özürllü veya eski hükümlü çalıştırma yönünde kullanılacaktır.

Bu madde kapsamına giren özel sektör işyerlerinde işverenler, kalan %1'lik oranın kullanımı ile ilgili tercihlerini, bu Kararın yayımlandığı tarihten itibaren 15 gün içinde buldukları yerdeki Türkiye İş Kurumu il ya da şube müdürlüğüne bildireceklerdir. Kararın yayımlandığı tarihten sonra kapsama giren özel sektör işyerleri de kapsama girdikleri tarihten itibaren 15 gün içinde buldukları yerdeki Türkiye İş Kurumu il ya da şube müdürlüğüne, %1' lik oranı kullanım tercihleri ile ilgili olarak bildirimde bulunacaklardır.⁷

Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üstünde özürllü ve eski hükümlü ve terör mağduru çalıştıran işverenlerin kontenjan fazlası işçiler için özürllü

⁴ Mehmet AKARSLAN - Miktağ İMREN; "Basit Usule Tabi Mükelleflerde Sakatlık İndirimi Uygulamasının Son Şekli", Yaklaşım Dergisi , S :146 (Şubat 2005), s.201 - 204.

⁵ 4857 Sayılı İş Kanunu ; Madde 30.

⁶ Sezgin ÖZCAN; "Özürllü ve Eski Hükümlü Çalıştırma Zorunluluğu", Erişim:<http://www.yaklasim.com.>, (Ocak ,2003).

⁷ Resmi Gazete; 19.03.2004 , Sayı: 25407 ;" 8/3/2004 Tarihli ve 2004/6976 Sayılı Kararnamenin Eki Karar

ve eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü olmadıkları halde özürlü çalıştıran veya çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürlüyü çalıştıran işverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini kendisi, yüzde ellisini Hazine öder.

Yer altı ve su altı işlerinde özürlü işçi çalıştırılmaz ⁸.

30 Mayıs 1997 tarih ve 23004 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı doğrultusunda kurulan Özürllü İdaresi Başkanlığınca, 13 Ağustos 1998 tarih ve 23432 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren **“Özürllü için Kimlik Kartı Yönetmeliği”**ne göre % 40 ve daha yukarı öze sahip vatandaşlarımıza kimlik kartı verilmektedir.

18 Mart 1998 tarih ve 23290 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren **“Özürllü Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik”**e göre düzenlenmiş sağlık kurulu raporları esas alınarak verilen bu kimlikler ile; özürllülerin sosyal ve kültürel haklardan ücretsiz ve indirimli yararlanmaları için özürllülerinin belgelenmesi ve her işlem için

tekrar Sağlık Kurulu Raporu istenmemesi amaçlanmıştır.

572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1580 sayılı Belediye Kanunu'na; **“81) Özürllü için Ulaşım ile sosyal ve kültürel amaçlı hizmetlerden ücret almamak veya indirimli tarife uygulamak....”** hükmü eklenmiştir.

Bu hüküm gereğince bazı belediyeler, özürllü için toplu taşıma hizmetlerinde ve su faturalarında ücret almamakta veya indirim uygulamaktadır.⁹

C- ENGELLİLERE ARAÇ ALIMINDA SAĞLANAN VERGİ İNDİRİMİ

197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 4' üncü maddesi c bendi gereği; bizzat maluller tarafından kullanılan özel tertibatlı olarak imal edilmiş taşıtlar **“motorlu taşıtlar vergisinden muafır.”** 2 seri no'lu Motorlu Taşıtlar Vergisi Genel Tebliğinin istisnalar kısmında konu **“..... diğer taraftan maddenin c fıkrası hükmüne göre, bizzat maluller tarafından kullanılan özel tertibatlı olarak imal edilmiş taşıtlar vergiye tabi olmayacaktır. Bu muafiyet hükmünün uygulanabilmesi için, taşıtı iktisap eden kişinin malul olması, taşıtı bizzat kullanması ve iktisap edilen taşıtın mutlaka özel tertibatlı olarak**

⁸ 4857 Sayılı İş Kanunu; Madde 30

⁹ Erişim:<http://www.alomaliye.com> Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün 15.03.1999 tarih ve 45215 sayılı yazıları

imal edilmiş bulunması gerekmektedir” şeklinde ele alınmıştır.

Diğer taraftan 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununda¹⁰ 5228 sayılı Kanun¹¹ ile yapılan değişiklikle, 31.07.2004 tarihinden itibaren uygulanmak üzere, engellilere taşıt araçlarının satın alınması sırasında bazı vergisel avantajlar getirilmiştir.¹²

Sakatlık derecesi %90 ve daha fazla olan engellilerin bazı taşıt araçlarını özel tertibat yaptırılması şartı olmaksızın Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ödemeden satın alabilmelerine imkan sağlanmıştır. Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli (II) sayılı listede bulunan taşıt araçlarından motor silindir hacmi 1.600 cm³'ü aşmayan binek otomobilleri, motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşmayan kamyonet, pikap vb. eşya taşımaya mahsus taşıt araçları ile motosikletlerin **sakatlık derecesi % 90 veya daha fazla olan malul ve engelliler** tarafından, ilk defa yetkili satıcı veya galeriden satın alınmasında ÖTV tahsil edilmeyecektir. Yapılan düzenlemeye göre engelli mükelleflere tanınan bu hakkın beş yılda bir kez kullanılabilmesi belirtilmiştir. Sakatlık dereceleri, Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelikle¹³ belirlenecektir.

Sakatlık derecesi % 90 veya daha fazla olduğuna dair yetkili sağlık kuruluşlarından alınacak sağlık kurulu raporu, araçların ilk iktisabının yapılacağı motorlu araç ticareti yapanlar tarafından vergi dairesine verilecek 2A numaralı ÖTV beyannamesine eklenecek ve beyannamede ÖTV hesaplanmayacaktır. Vergi dairesince kabul edilen beyanname ve ekleri incelenerek tahakkuk fişi ve istisna uygulandığını gösteren **“ÖTV Ödeme Belgesi”** düzenlenecek ve mükellefe verilecektir.

Engellilerin **sakatlık derecelerine bakılmaksızın** bizzat kullanmak üzere özel tertibat yaptırarak almış oldukları taşıt araçlarına ilişkin istisna da devam etmektedir. Motor silindir hacmi 1.600 cm³'ü aşmayan binek otomobilleri, motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşmayan kamyonet, pikap vb. eşya taşımaya mahsus taşıt araçları ile motosikletlerin bizzat kullanmak amacıyla sakatlığına uygun hareket ettirici özel tertibat yaptıran malul ve engelliler tarafından beş yılda bir defaya mahsus olmak üzere ilk defa satın alınması ÖTV' den istisna edilmiştir.

Alıcının engelli durumu ile özel tertibat yaptırılan araçları kullanabileceğine dair yetkili sağlık kuruluşlarından alınan sağlık kurulu raporu yanında

¹⁰ Resmi Gazete; Tarih: 12.06.2002, No: 24783

¹¹ Resmi Gazete; Tarih: 31.07.2004, No: 25539

¹² Resmi Gazete; Tarih: 30.07.2002, No: 24831

¹³ Resmi Gazete;Tarih:18.03.1998,No:23290.

aracın sakatlığa uygun olarak tadel edildiğine dair teknik belgenin aslı veya noter onaylı örneği ve alıcının “H” sınıfı sürücü belgesinin fotokopisinin beyannameye eklenmesi suretiyle, aracın satın alınmasında ÖTV hesaplanmayacaktır. ÖTV ödenmeden alınan taşıt aracının sonradan engelli olmayanlara satılması durumunda daha önce alınmayan ÖTV tahsil edilecektir.

Mükellefler, bu kapsamda istisna uygulanan işleminin bulunduğu aylar için 1 Seri No'lu ÖTV Genel Tebliği ekinde örneği bulunan (EK:1) forma uygun olarak düzenleyecekleri listeleri, takip eden ayın onbeşinci günü akşamına kadar Gelirler Genel Müdürlüğünün (0 312) 415 28 21, 415 28 22 tele faks numaralarına göndereceklerdir.

Malul ve engellilerin yurt dışından ithal edeceği taşıt araçları için de bu belgelerin gümrük idaresine ibrazı üzerine istisna uygulanacaktır. İstisna kapsamında taşıt aracı ithal edenlerin kimlik bilgileri (Adı, soyadı, ana ve baba adı, doğum yeri ve tarihi), sakatlığa dair raporun verildiği hastane, tarihi, sayısı, sakatlık türü ve derecesi ile ithal edilen taşıt aracının özelliklerini (G T İ P numarası, cinsi, modeli, markası, tipi, motor silindir hacmi) gösteren listeler gümrük idarelerince aylık olarak hazırlanarak, takip eden ayın on beşinci günü akşamına kadar Gelirler Genel Müdürlüğünün (0 312) 415 28 21, 415

28 22 tele faks numaralarına gönderilecektir.

Öte yandan bu şekilde istisna kapsamında iktisap edilen araçların istisnadan yararlananlar dışındakilere satışında, 7 seri no'lu Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği-nin(15.2.) bölümündeki açıklamalar çerçevesinde vergileme yapılacaktır.”¹⁴

Malul ve engellilerin yurt dışından ithal edeceği taşıt araçları için de, ÖTV istisnası uygulanacak olup diğer taraftan bu tür taşıtlar için gümrük vergisi de ödenmemektedir. Buna göre, engelliler tarafından kullanılmak üzere özel surette imal edilmiş olup bunlar tarafından ithal edilen motorlu veya motorsuz koltuklar, bisiklet, motosiklet ve motor silindir hacmi 1600 (dahil) cc'ye kadar olan binek otomobilleri (arazi taşıtları hariç) ile el ve ayak fonksiyonlarını tamamen yitirmiş olmaları nedeniyle bizzat sakat kişi tarafından kullanılmayan, sakat kişinin araca binip inmesiyle taşınmasını kolaylaştırıcı tertibatı bulunan ve sakat kişinin üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlarından bir sürücü veya sakat kişi tarafından iş akdine bağlı olarak istihdam edilen bir sürücü tarafından kullanılan, motor silindir hacmi 2500 (dahil) cc'ye kadar olan taşıtlar (arazi taşıtları hariç) gümrük vergilerinden muaftr. ¹⁵

¹⁴ Resmi Gazete; Tarih:05.08.2004, No:25544; 7 Seri No'lu Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği.

¹⁵ Erişim:<http://www.alomaliye.com> Levent GENÇYÜREK; “Engellilere Gelir Vergisi İndirimi”, 04.10.2004

D- GÜMRÜK KANUNU'NDA YER ALAN GÜMRÜK VERGİSİ MUAFİYETİ

4458 sayılı Gümrük Vergisi Kanunu'nun 167' nci maddesinin 12' nci fıkrasında diğer eşya kısmında yer alan düzenlemeye göre; **“Malul ve sakatların kullanımına mahsus eşya”** gümrük vergisinden muaftır. Engelli ve maluller, ithal etmiş oldukları araçlar için 5 yıllık sürenin dolmasından sonra tekrar kendilerinin bizzat kullanacakları özel tertibatlı olarak imal edilmiş araç ithal etmeleri halinde Gümrük Vergisi muafiyetinden yararlanırlar. Bu muafiyet, ancak 5 yıllık sürenin sonunda tekrar kullanılabilir. Beş yıllık süre dolmadan ithal edilecek araçlarda muafiyet yoktur.”

2000/53 sayılı Gümrük Vergilerinden Muafiyet ve İstisna Tanınacak Haller Hakkındaki Karar'ın “Diğer Malul ve Sakatların Kullanımına Mahsus Eşya” kısmında yer alan 116' ncı maddeye göre “körler hariç olmak üzere malul ve sakatların eğitimi, çalışması veya fiziksel ve ruhsal olarak sosyal gelişmesine yönelik olarak özel surette imal edilmiş olup, malul ve sakatların kendi kullanımları için getirdikleri veya onlara yardım sağlanması amacına yönelik olarak kamu yararına faaliyette bulunan dernekler ile Sağlık Bakanlığı'nca yetki verilmiş kurum veya kuruluşlarca ithal edilen eşya

Gümrük Vergisinden muaftır.

Karar'ın 116' ncı maddesinin 2'nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“2) Münhasıran malul ve sakatlar tarafından kullanılmak üzere özel surette imal edilmiş hareket ettirici tertibatı bulunan ve bunlar tarafından ithal edilen motorlu veya motorsuz koltuklar, bisiklet, motosiklet ve motor silindir hacmi 1600 (dahil) cc'ye kadar olan binek otomobilleri (arazi taşıtları hariç) ile el ve ayak fonksiyonlarını tamamen yitirmiş olmaları nedeniyle bizzat sakat kişi tarafından kullanılmayan, sakat kişinin araca binip inmesiyle taşınmasını kolaylaştırıcı tertibatı bulunan ve sakat kişinin üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlarından bir sürücü veya sakat kişi tarafından iş akdine bağlı olarak istihdam edilen bir sürücü tarafından kullanılan motor silindir hacmi 2500 (dahil) cc'ye kadar olan taşıtlar (arazi taşıtları hariç)

Gümrük vergilerinden muaftır.”¹⁶

Karar hükümleri bu kararın yayımlandığı tarihten önce geçici depolama yerine veya antrepolara alınmış ve henüz serbest dolaşıma girmemiş araçlar için de uygulanır. Bu Karar hükümlerini Gümrük Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanı yürütür.

¹⁶ Resmi Gazete; Tarih: 28.09.2004, No: 25597; 2004/7889 sayılı Kararname Eki Karar

Münhasıran malul ve sakatlar tarafından kullanılmak üzere özel surette imal edilmiş hareket ettirici tertibatı bulunan ve bunlar tarafından ithal edilen motorlu veya motorsuz koltuklar, bisiklet, motosiklet ve binek otomobilleri ile el ve ayak fonksiyonlarını tamamen yitirmiş olmaları nedeniyle bizzat sakat kişi tarafından kullanılamayan, sakat kişinin araca binip-inmesiyle taşınmasını kolaylaştırıcı tertibatı bulunan ve sakat kişinin üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlarından bir sürücü veya sakat kişi tarafından iş akdine bağlı olarak istihdam edilen bir sürücü tarafından kullanılan Gümrük Tarife Cetvelinin 8702.10 ve 8702.90 pozisyonlarında yer alan minibüsler Gümrük Vergisinden muafıdır.

Engelli kişiler 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre Gümrük Vergisinden muaf olarak araç ithal etmeleri için, özürlü durumunu sağlık kuruluşları tarafından onaylanmış rapor ve H sınıfı ehliyete sahip olmaları halinde, yurtdışından otomobil (**1600 cc kadar**) ya da minibüs (**arazi aracı olmayacak**) ithal edip bunu trafikte kullanabilirler. Özürlüler için sağlanan avantaj vergi muafiyeti şeklinde değerlendirildiğinden, bir aracın özürlü aracı kapsamına girmesi için özüre uygun özel tertibatlı olması yanında lüks tanıma girmemesi de gerekmektedir. Buna göre, otomobilin motor hacminin 1600 cc'yi geçmemesi ve 4x4 arazi aracı olmaması istenmektedir. Özürlü, eğer kendisi bir araç kullanamayacak durumda ve bir sürücü bulundurmak

zorunda ise özel tertibatlı minibüs almalıdır. Minibüsü de sadece belirtilen sürücü kullanabilmektedir.

E- 2022 SAYILI “65 YAŞINI DOLDURMUŞ MUHTAÇ, GÜÇSÜZ VE KİMSESİZ TÜRK VATANDAŞLARINA AYLIK BAĞLANMASI KANUNU’NA GÖRE; MUHTAÇ, GÜÇSÜZ, KİMSESİZ VE ENGELLİ VATANDAŞLARA AYLIK BAĞLANMASI İLE İLGİLİ DÜZENLEME

2022 sayılı yasa ile çalışma ve iş görme gücünü % 40 ile % 70 oranı arasında kaybetmiş muhtaç, kimsesiz ve başkası tarafından bakılamayan, hiçbir sosyal güvenlik kuruluşundan gelir ve aylık almayan, en az 18 yaşını doldurmuş bulunan, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde malul ve sakat olan ve bunu tam te-şekküllü hastanelerden alacakları sağlık kurulu raporu ile kanıtlayan kimselere bu kanun uyarınca aylık bağlanmaktadır. Aylık bağlananlara aynı zamanda devlet hastanelerinde ücretsiz tedavi imkanları sağlanmaktadır.

III. ENGELLİ (ÖZÜRLÜ) OLANLARIN SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

Engelli olanların Sosyal Sigortalar Kurumu karşısındaki durumu 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 53'üncü maddesindeki malul şartlarının dışında tutularak, **506 sayılı**

kanunun 60'inci maddesinde Yaşlılık Aylığından Yararlanma Şartları kısmında açıklanmıştır. Bunun da nedeni; 53' üncü maddede malul sayılmayı gerektiren nedenlerden çalışma gücünün en az üçte ikisini kaybetmemiş olmaları, yani çalışma gücünü bu oranın üstünde yetersiz de olsa kısıtlı olarak kullanmalarından kaynaklanmaktadır.

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 39'uncu maddesinin (j) fıkrası "*Sakatlıkları sebebiyle ilgili mevzuat uyarınca göreve alınanlardan en az 15 yıl fiili hizmeti bulunanların istekleri üzerine emekli aylığı bağlanır*" açıklaması ile **Emekli Aylığı Bağlanacak Haller** başlığı altında açıklığa kavuşturulmuştur.

1479 sayılı Bağ-Kur Kanununda engelli sigortalılar ile ilgili olarak çalışma gücü eşitsizliğini bir derecede olsa giderecek herhangi bir düzenleme maalesef yapılmamıştır. Normal sigortalılar ile engelli sigortalılar arasında herhangi yasal yararlanma farkı yoktur. Sadece maluller ile ilgili iyileştirici bir düzenleme yapılmıştır.

Engelli (**Özürlü**) sigortalıyı; malul sayılmayan, çalışma gücünü en az üçte iki oranında kaybetmemiş, fakat çalışmasını kısıtlı olarak, belli bedensel ve zihinsel engellerle yerine getirmeye çalışan, bu engelli durumunu sağlık raporu ile 1, 2 ve 3'üncü derecelerde tespit ettirmiş bulunan ve bu rapora göre gelir vergisi indiriminden yararlanmış, kazançlarından prim kesintisi yapılan kişi olarak tanımlayabiliriz.

A. ENGELLİ (ÖZÜRLÜ) OLABİLMENİN KOŞULLARI

- Çalışma gücünü 2/3 oranında kaybetmemiş olup, çalışma gücünü en az %40 oranında kaybetmiş olanlar 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 31'inci maddesinde sayılan derecelerde sakat sayılanlar,
  - Sakatlık durumunu yetkili "**Sağlık Kurulu Raporları**" ile G.V.K.'nun 193/31 maddesine göre tespit ettirenler,
  - Sağlık Kurulu Raporlarına göre Gelir Vergisi indiriminden faydalanmış olanlar,
  - Özürlü Kimlik Kartı bulunanlar.
- İlgili yasalar karşısında engelli sayılacaklardır.

Engelli vatandaşlarımız bu engellilik halini vergi idaresi, sosyal güvenlik kuruluşları, diğer kişi ve kuruluşlara yasal açıdan ispatlamaları için yukarıda sayılan koşulları yerine getirmeleri gerekir.

B. ENGELLİ (ÖZÜRLÜ) SİGORTALILARIN SOSYAL SİGORTALAR KURUMU KARŞISINDAKİ DURUMU

506 sayılı SSK.Kanunu'nun 53'üncü maddesinde malul sayılmayanların emekliliği ile ilgili olarak (**06.08.2003 tarihi itibari ile yayımlanan 4958 sayılı yasa ile**) düzenlenen 60' ıncı maddesinde yapılan değişiklik ile **engelli sigortalıların yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri kademeli bir şekilde yeniden düzenlenmiştir.**

Bu düzenlemeye göre; 4958 sayılı Kanunun 33'üncü maddesi ile kimlerin malul sayılacağına ilişkin 506 sayılı Kanunun 53'üncü maddesi yeniden düzenlenmiş ve buna bağlı olarak da 506/60'ıncı maddenin (C/b) bendinde aranan sigortalılık süresi ve toplam prim ödeme gün sayısı sakatlık derecelerine göre kademelendirilmiştir. Ancak bu kademelendirme sigortalıları doğrudan etkilediği için bunu önlemek amacıyla 506 sayılı Kanuna eklenen 87' nci geçici madde ile Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibari ile 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunanlar için kademeli geçiş süresi öngörülmüştür.

1' inci dereceden sakat olanlar için 15 yıllık sigortalılık süresi ve 3600 gün prim ödeme sayısı şartlarında herhangi bir değişiklik olmadığı için , bu gibi sigortalılar ile 06.08.2003 tarihinde 12 yıl ve daha fazla sigortalılık hizmet süresi olanların sakatlık derecelerine bakılmaksızın malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmaları şartıyla eskiden olduğu gibi yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir.

Engelli sigortalılar sakatlık derecelerinin arttığını, yetkili sağlık kurumlarınca yeniden tespit ettirmeleri durumunda en son alınan sağlık raporunda sakatlık derecesine göre kademeli emeklilik tablosunda gösterilen şekilde emeklilik durumlarını tekrar gözden geçirmeleri ve buna göre yaşlılık aylığı talebinde bulunmaları gerekir.

Engelli olup, zorunlu sigortalı olarak çalışamayanlar 1080 prim ödeme gün sayısını doldurmaları halinde İsteğe Bağlı Sigortalı olarak prim ödeyebilirler ve bu şekilde prim ödeyerek emekli olma hakkını elde edebilirler.

1. Hizmet Borçlanma Koşulları ve Hak Sahiplerinin Hakları

Engelli sigortalılar, askerlikte geçen süreleri askerlik hizmetinin sona ermesinden itibaren herhangi bir başvuru süresine bağlı olmaksızın talepte bulunmaları halinde borçlanma yapabilirler. Yapılan askerlik borçlanmasını kurumun tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde nakden ödeyebilirler. Askerlik borçlanma tutarının ödenmesi halinde, sigortalı başlangıç tarihinin askerlik hizmetinin sona ermesinden itibaren başladığı durumlarda sigortalı başlangıç tarihini, borçlanılan süre kadar geriye götürür ve ödenen borçlanma gün sayısı,sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalılık süresinden sayılır.

Engelli sigortalıların hak sahipleri, ölen sigortalının askerlik hizmet süresini, **sigortalının ölüm tarihinden itibaren 6 ay içinde** yazılı talepte bulunmaları ve borçlanılan tutarı ödemeleri şartıyla sigortalı hizmet sürelerine saydırabilirler. Askerlik Borçlanması hükümleri hak sahiplerine bu süreye uymaları halinde tüm hükümleri ve yararlanma koşulları ile uygulanır.

Engelli sigortalının grev ve lokavtta geçen süreleri ,grev ve lokavtın sona ermesinden itibaren altı ay içinde ken-

dilerinin veya hak sahiplerinin yazılı talepte bulunmaları, kurumun tebliğ tarihinden itibaren borçlanma tutarını ödemeleri halinde borçlanılan süre, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalılık süresinden sayılır.

18 yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasına tabi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdıkları tarihte başlamış kabul edilir. Ancak bu tarihten önceki süreler için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün hesabına dahil edilir.

Engelli sigortalılar ve hak sahipleri "Hastalık Sigortası" kapsamında sağlık yardımından faydalanırlar.

Engelli sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine 506 sayılı Kanunun 68' inci maddesine göre emekli aylığı, 506/65' inci maddeye göre ise cenaze masrafı ve toptan ödeme yardımları yapılır.

Engelli sigortalıların ölümleri halinde 506 sayılı Kanunun "**Ölüm Sigortası**" hükümleri uygulanır.

Hak sahibi olarak Malul kız çocuklarına bağlanan aylıklar evlenmeleri ya da çalışmaya başlamaları halinde kesilmeyecek, sadece bu kurumlardan kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık almaya başlamaları halinde hak sahibi olarak aldıkları aylıkları kesilecektir.

Sigortalılık süresi 12 yıldan az olanların belli derecelerde emekli olmaları ileriye alınmıştır.¹⁷

C. ENGELLİ (ÖZÜRLÜ) SİGORTALILARIN EMEKLİ SANDIĞI KURUMU KARŞISINDAKİ DURUMU

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'na tabi olarak işe girenler; engellilik koşullarını taşıyıp bu koşulları yerine getirmiş olanlar, en az 15 (on beş) yıl fiili hizmet süresini doldurdıkları takdirde istekleri üzerine emekliye ayrılabilirler. **(5434/39 maddenin j bendi)** Engelli olarak emekli aylığı bağlanmış olanlara, ölümleri halinde dul ve yetimlerine 53'üncü maddeye göre aylık bağlanır. Hak sahipleri emekli sigortalılar gibi yasal haklardan yararlanabilirler.¹⁸

D. ENGELLİ (ÖZÜRLÜ) SİGORTALILARIN BAĞ-KUR KURUMU KARŞISINDAKİ DURUMU

1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu engelli sigortalılar için herhangi bir düzenleme yapmamıştır. Sadece 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'na tabi olarak çalışanlar ; çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirerek malul duruma düşenlere **en az 5 (beş) tam yıl Bağ-Kur primi ödemiş olmaları** ve yazılı istekte bulunmaları şartıyla malullük aylığı bağlanır hükmü ile malul olanlar için, başka bir deyimle çalışamaz durumda olanlar için emeklilik koşullarını iyileştirmiştir.

¹⁷ 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunundaki Düzenleme.

¹⁸ 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu'ndaki Düzenleme.

Engelli sigortalılar ile engelli olmayan sigortalılar arasında 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununa göre herhangi bir engelli sigortalılar lehine bir iyileştirme bulunmamakta ve engelli sigortalılar da diğer engelsiz sigortalılar gibi aynı yasal koşullara tabi tutulmaktadır.¹⁹

IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sakatlık indirimi uygulaması özürlü olan ve bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişi bulunan vatandaşlara vergisel bir avantaj sağlayan bir müessesedir. 4369 sayılı Kanunla getirilen düzenlemeyle kapsama serbest meslek erbabı ile bir kısım esnaf ve sanatkar da alınmıştır. Ancak yapılan düzenlemede serbest meslek erbabının tamamı kapsam içine alınırken, basit usulde vergilendirilen mükelleflerin sınırlı bir kısmı kapsam içine alınmıştır. Bu durum 5228 sayılı yasa ile düzelmiş ve basit usule tabi özürlü mükelleflerin tamamını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ancak, basit usulde vergilendirilen mükelleflerin bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişiler (**anne, baba, eş, çocuk**) eskiden olduğu gibi kapsam dışı kalmıştır.

50 veya daha fazla sayıda işçi çalıştıran işverenlerin, çalıştırdıkları işçi sayısının % 6'sı oranında özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğuna uymaları gerekmektedir. Aksi takdirde her bir özürlü, eski hükümlü ya da terör mağ-

duru için ve çalıştırmadıkları her ay için para cezası ödemeleri gerekmektedir. Sakat ve özürülere yönelik vergisel teşviklerle ilgili önerilerimiz şöyledir;

- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda engelli vergi mükelleflerine tanınan sakatlık indiriminin en az aylık geçim tutarı kadar olması ve bu tutardan hiçbir vergi alınmaması,
- Sakatlık Raporu ile ilgili, kurumlar arasındaki kargaşalığın giderilmesi amacıyla Sağlık Kurulu Raporlarının tek bir kuruluşta toplanması ya da tek bir kuruluşun idaresine bırakılması uygun olacaktır.
- Bu güne kadar Sakatlık Raporu almış olanların raporları geçerli sayılmalı ve bunlardan tekrar rapor istenmemelidir.
- Engelli sigortalıların 06.08.2003 tarihinde yayınlanan 4958 sayılı yasa ile emekliliklerini kademeleştirilen ilgili hükümler yürürlükten kaldırılarak eski şekli ile kabul edilmelidir.
- Sigortalılara İsteğe Bağlı Olarak prim ödemesi ile ilgili, 4958 sayılı Yasa ile getirilen 1080 gün prim ödeme şartı, engelliler lehine yeni den düzenlenerek, bu koşul aranmaksızın işlem yapılmalıdır.
- Öğrenim imkanı bulamayan lise ve daha üst öğrenim kurumlarında öğrenim gören engelli öğrencilere burs sağlanmalıdır.

¹⁹ 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu.

- Askerlik, grev ve lokavt süreleri ile ilgili borçlanmalarda 6 aylık ödeme süresi 1 yıla çıkarılmalıdır.
- Sakatlık indirimi uygulamasının neden olduğu bürokrasi azaltılmalıdır.
- 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'nda engelli sigortalılar lehine düzenlemeler yapılmalı, 3600 gün prim ödeme gün sayısı ile 15 yıllık fiili hizmet süresini dolduranlara emeklilik hakkı verilmelidir.
- Engelli çalıştıran işverenleri özen dirmek ve engellilere iş imkanı sağlamak amacıyla, engelli sigortalılar ve işverenlerinden sigorta primi ödemelerinde indirim imkanı sağlanmalıdır.
- Öğrenim imkanı bulamayan lise ve daha üst öğrenim kurumlarında öğrenim gören engelli öğrencilere burs sağlanmalıdır.
- İlgili Sosyal Güvenlik Mevzuatlarında kısa sürede değişikliğe gidilecek, sakatlık nedeniyle vergi indirimi ile erken emeklilik kıstasları birbirinden ayrılarak, erken emeklilik için aranan iş gücü kaybı oranları yeniden belirlenmelidir.
- Üyelerini sakatlık nedeniyle erken emekli etmek durumunda kalan sosyal güvenlik kuruluşlarına da bu süreçte söz ve denetim hakkı veren yeni bir düzenlemeye gidilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Mehmet AKARSLAN - Miktad İMREN; “Basit Usule Tabi Mükelleflerde Sakatlık İndirimi Uygulamasının Son Şekli”, Yaklaşım Dergisi , S :146 (Şubat 2005)
2. Levent GENÇYÜREK; “Engellilere Taşıtlı Alımında Sağlanan Kolaylıklar – I”,Yaklaşım Dergisi, S:146 (Şubat 2005).
3. Naci AĞBAL; “Sakatlık İndirimi Uygulaması”,
Erişim:<http://yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2003.1965.htm>.
4. Erişim: <http://www.yaklasim.com.tr>.
5. Resmi Gazete; 19.03.2004, Sayı: 25407 ; "8/3/2004 Tarihli ve 2004/6976 Sayılı Kararnamenin Eki Karar.
6. 4857 Sayılı İş Kanunu.
7. Erişim:<http://www.alomaliye.com>. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün 15.03.1999 tarih ve 45215 sayılı yazıları.
8. Resmi Gazete;Tarih:12.06.2002, No: 24783.
9. Resmi Gazete; Tarih:31.07.2004, No:25539.
- 10.Resmi Gazete; Tarih:3 0.07.2002, No:24831.
- 11.Resmi Gazete;Tarih: 18.03.1998, No:23290
- 12.Resmi Gazete; Tarih:05.08.2004, No:25544; 7 Seri No'lu Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği.
- 13.Erişim:<http://www.alomaliye.com>. Levent GENÇYÜREK;“Engellilere Gelir Vergisi İndirimi”, 04.10.2004.

- 14.Resmi Gazete; Tarih: 28.09.2004,
No:25597;2004/7889 sayılı Kararname
Eki Karar.
- 15.506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun
daki Düzenleme.
- 16.5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun
daki Düzenleme.
- 17.1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu.
- 18.Sezgin ÖZCAN ; “ z rl  ve Eski
Hükümlü  alıştırma Zorunluluğu”,
- Erişim : [http : // www.yaklasim.com.](http://www.yaklasim.com.),
(Ocak 2003).
- 19.Osman Pehlivan, Vergi Hukuku, Derya
Kitabevi, Trabzon,2004.
- 20.Mahmut Sayın, Tezcan Atay, Vergi
Rehberi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara-
2005.
- 21.Doğan şenyüz, Türk Vergi Sistemi,
Yaklaşım Yayıncılık, Ankara-2004.